Լեզվական քաղաքականության 2018-2023 թթ. պետական ծրագիր

ՆԱԽԱԳԻԾ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՈՐՈՇՈՒՄ

«_____» _____ 2018թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԼԵԶՎԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ 2018-2023 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ

ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի Հանրապետությունում միասնական պետական լեզվական քաղաքականություն իրականացնելու նպատակով Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը որոշում է.

1. **Հաստատել՝**

1) «Հայաստանի Հանրապետության լեզվական քաղաքականության 2018-2023 թվականների պետական ծրագիրը» (Հավելված 1)։

2) Ծրագրի իրականացման միջոցառումների ցանկը, ժամանակացույցը և ֆինանսական ապահովումը (Հավելված 2)։

2. Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջեից «Հայաստանի Հանրապետության լեզվական քաղաքականության 2018-2023 թվականների պետական ծրագրով» նախատեսվող միջոցառումների ֆինանսավորման հնարավորության հարցին անդրադառնալ տվյալ տարվա բյուջետային գործընթացների ժամանակ։
3. **3**. Սույն որոշումն ուժի մեջ է մտնում 2018 թվականի հունվարի 1-ից։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Կ. ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ

Հավելված 1

ՀՀ

կառավարության 2017 թվականի

---------- -ի N -----որոշման

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն Ի Հ Ա Ն Ր Ա Պ Ե Տ Ո Ւ Թ Յ Ա Ն

Լ Ե Շ Վ Ա Կ Ա Ն Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Թ Յ Ա Ն

2018-2023 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ

Պ Ե Տ Ա Կ Ա Ն Ծ Ր Ա Գ Ի Ր

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

Բաժին 1.

ԼԵՁՎԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՌԿԱ ԻՐԱՎԻՃԱԿԸ ---------- 4

Բաժին 2.

ԼԵՁՎԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԻ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒՅԹՆԵՐԸ----------8

Բաժին 3.

ԾՐԱԳՐԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ..... 10

Բաժին 4. ԼԵՁՎԱՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ԵՎ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ 11

Բաժին 5. ԾՐԱԳՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ, ՄՇՏԱԴԻՏԱՐԿՈՒՄԸ (ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳ) ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ.....----------22

ԲԱԺԻՆ 6. ԾՐԱԳՐԻ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄԸ----------23

ԲԱԺԻՆ 1

ԼԵԶՎԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՌԿԱ ԻՐԱՎԻՃԱԿԸ

1. *ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ*

Հայաստանի Հանրապետության լեզվական քաղաքականության պետական պատվերն ամրագրված է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ, «Լեզվի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով: Այս փաստաթղթերն ուղղված են հայերենի պահպանմանն ու զորացմանը: Մեր լեզվի համար իրավական տեսակետից զարգացման ավելի

նպաստավոր պատմական շրջան, քան այսօրվանն է, երբևէ չի եղել, սակայն վերջին տարիներին առաջ եկած տնտեսական, քաղաքական, մշակութային, սոցիալական ու հոգեբանական նոր իրողություններն ու իրավիճակը բացասաբար են ազդել են լեզվի վրա, և առաջ է եկել լեզվաքաղաքականության երկարաժամկետ ծրագիր ունենալու անհրաժեշտությունը, հակառակ դեպքում լեզվի պաշտպանությանն ու զարգացմանն ուղղված բոլոր քայլերը նման են միայն այս ու այնտեղ կրակներ հանգցնելուն՝ լեզվի համար ոչ մի լուրջ հարց չլուծելով:

Հայաստանի Հանրապետության լեզվական իրավիճակը, ըստ բնագավառների, հետևյալն է՝

1. **Օրենսդրական անկատարություն, ենթաօրենսդրական ակտերի բացակայություն և օրենքների թերկիրառման հարցեր**

Հայաստանի Հանրապետության անկախության հռչակումից ի վեր ընդունվել են մեր լեզվի պահպանմանն ու զարգացմանն ուղղված մի շարք օրենքներ և ենթաօրենսդրական ակտեր, սակայն իրողություն է, որ տնտեսավարողները, սեփականության իրենց իրավունքն իրացնելիս, լեզվի բնագավառում հաճախ են խախտում Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների՝ պետական լեզվով տեղեկույթ ստանալու սահմանադրական իրավունքը, պետական կառավարման սահմանված կարգը, հայերենի՝ Հայաստանի Հանրապետության միակ պետական լեզուն լինելու Սահմանադրությամբ ամրագրված կարգավիճակը, հաճախ չի ապահովվում հայերենի գերակայությունը. հայերենին զուգահեռ՝ պետական լեզվի կարգավիճակում են հայտնվում օտար լեզուները: «Գովազդի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի տարընթերցումների պատճառով դժվարությամբ են լուծվում առկա խնդիրները:

2. **Գրական հայերենի կանոնարկումը**

Վերջին տարիներին լեզվական իրավիճակը բնորոշվում է խոսքի մշակույթի անկումով, որն արտահայտվում է կենցաղային, շուկայական խոսքի, ժարգոնային տարրերի առատ գործածությամբ, տարերային լեզվական վարքով: Չկան արագ արձագանքման մեխանիզմներ: Անհրաժեշտ է մշտապես հետևել, թե լեզվի կիրառության հետ կապված որ լեզվական իրողություններն են կարիք զգում կարգավորման և կանոնարկման: Այս առնչությամբ կարևորվում է Հայերենի բարձրագույն խորհրդի գործունեությունը, որը կարող է հստակեցնել տերմինաբանությունը, նպատակաուղղել լեզվաբանական ներուժը:

3. **Պետական լեզվով կրթության և դաստիարակության իրավունքի ապահովումը**

«Լեզվի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 2-րդ հոդվածը սահմանում է՝ «Հայաստանի Հարապետության տարածքում գտնվող կրթական և ուսումնական համակարգերում դասավանդման և դաստիարակության լեզուն գրական հայերենն է», այնուհանդերձ վերջին տասնամյակներում հանրապետությունում կտրուկ ավելացել է օտար լեզուներով կրթություն և դաստիարակություն իրականացնող հաստատությունների թիվը:

Կարգավորված չէ հատկապես մասնավոր կրթության հատվածը: Նախակրթարաններում օտարալեզու կրթությունն իրականացվում է «ով ինչպես կարողանում է և ինչպես ուզում է» սկզբունքով:

4. **Համակարգչային համացանցում հայերենի լիածավալ ներկայացման ապահովումը**

Ներկայումս համակարգիչն ու համացանցը դարձել են տեղեկատվության հիմնական աղբյուրը, ինչն անհրաժեշտ է ՀՀ քաղաքացու մշակութային և տեխնիկական գործունեության կազմակերպման համար, որի ոչ հայերեն լինելը հանգեցնում է հայերենի գործառական ոլորտների սահմանափակմանը:

Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների զարգացումը Հայաստանի տնտեսական գերակայություններից դիտարկելու տեսակետից հատուկ նշանակություն է ձեռք բերում համակարգչային տեխնոլոգիաների ազգային համակարգի ձևավորումը՝ որպես աշխարհի տեղեկատվական համացանցում հայերենի գոյատևման պայման:

5. **Հայերենի հանրային ուսուցման ապահովումը ոչ հայախոսների համար**

1997 թվականից Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր լեզվի պետական տեսչությունը Հայաստանի Հանրապետության սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի շրջանակներում իրականացրել է «Հայերենը ոչ հայախոսների համար» ծրագիրը: Ծրագրի նպատակն է եղել արտերկրից վերադարձող քաղաքացիների, նրանց դպրոցահասակ երեխաների, փախստականների, ազգային փոքրամասնությունների և առհասարակ, հայերեն սովորել ցանկացողների լեզվուսուցումը: 2006 թվականին չֆինանսավորվելու պատճառով ծրագիրը փակվել է, մինչդեռ այսօր ավելի քան երբևէ առկա է հայերեն սովորելու խնդիրը, ինչպես կրթական, այնպես էլ հանրային կյանքի մնացած ոլորտներում: Միաժամանակ, ՀՀ Սահմանադրության 48-րդ, 124-րդ և 165-րդ հոդվածները նախատեսում են հայերենին տիրապետելու պարտավորություն, ավելին, 15-րդ հոդվածը հռչակում է՝ «Հայոց լեզուն և մշակութային ժառանգությունը պետության հոգածության և պաշտպանության ներքո են»: Իսկ ըստ «Լեզվի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 3-րդ հոդվածի, «պաշտոնատար անձինք և սպասարկման առանձին ոլորտներում աշխատող Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիները պարտավոր են տիրապետել հայերենին»:

6. **Աջակցություն զանգվածային լրատվության միջոցների լեզվական անաղարտության ապահովմանը**

Ներկայումս շատ լրատվամիջոցներ, ձգտելով բազմազանության և ինքնատիպության, հաճախ ընտրում են ամենադյուրին ճանապարհը՝ գործածելով բացառապես խոսակցական ոճը: Մտահոգիչ է այն փաստը, որ լրագրողների խոսքում հաճախ բացակայում է գրական հայերենով խոսելու ձգտումը, շատ գովազդային հոլովակների և ժամանցային ու հումորային հաղորդումների հեղինակներ չեն խորշում բացահայտ ժարգոնից:

Չնայած, որ ըստ «Լեզվի մասին» ՀՀ օրենքի 4-րդ հոդվածի բ) կետի՝

հեռուստառադիոհաղորդումների ժամանակ պետք է ապահովվի ոչ հայերեն ելույթների զուգահեռ հայերեն թարգմանությունը, այնուհանդերձ անտեսվում է սույն օրենսդրական պահանջը:

Այս կարգի դրսևորումները ոչ այլ ինչ են, քան արհամարհանք պետական լեզվի և ՀՀ քաղաքացու հանդեպ:

7. **Գործավարության և հրապարակային գրվածքների լեզվական ձևավորման օրենսդրական պահաջների կատարման ապահովումը**

«Լեզվի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 4-րդ հոդվածը սահմանում է, որ Հայաստանի Հանրապետության պետական մարմինները, ձեռնարկությունները, հիմնարկներն ու կազմակերպությունները պարտավոր են գործավարությունը կատարել հայերեն, ինչպես նաև ցուցանակները, գովազդի բոլոր միջոցները ձևավորել հայերեն՝ անհրաժեշտության դեպքում զուգակցելով այլ լեզուներով: Իսկ «Գովազդի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 5-րդ հոդվածը սահմանում է, որ Հայաստանի Հանրապետությունում գովազդի լեզուն գրական հայերենն է: Մինչդեռ տնտեսավարողները շրջանցում են օրենքի պահանջները՝ հատկապես հրապարակային գրվածքների լեզվական ձևավորման հարցում:

8. **ՀՀ ազգային փոքրամասնությունների իրավունքների ապահովումը լեզվի բնագավառում**

«Լեզվի մասին» ՀՀ օրենքի 1-ին հոդվածը սահմանում է. «Հայաստանի Հանրապետությունն իր տարածքում երաշխավորում է ազգային փոքրամասնությունների լեզուների ազատ գործածությունը»:

Օրենքի 2-րդ հոդվածը սահմանում է. «Հայաստանի Հանրապետության ազգային փոքրամասնությունների համայնքներում հանրակրթական ուսուցումը և դաստիարակությունը կարող են կազմակերպվել իրենց մայրենի լեզվով՝ պետական ծրագրով և հովանավորությամբ...»:

Որոշ ազգային փոքրամասնությունների ազգային ինքնության պահպանմանը պետականորեն սատարելը շահեկանորեն կարող է կամրջել մեր երկիրը այդ ժողովուրդների հայրենի պետությունների հետ:

9. **Հայաստան-սփյուռք լեզվահարաբերությունները**

«Լեզվի մասին» ՀՀ օրենքի 1-ին հոդվածը սահմանում է. «Հայաստանի Հանրապետությունն աջակցում է իր սահմաններից դուրս բնակվող հայերի շրջանում հայոց լեզվի պահպանմանն ու տարածմանը»:

Գրական արևմտահայերենը հայոց ցեղասպանությունից հետո ստանձնել է հայ ժողովրդի ցրված բեկորների ազգապահպանման առաքելությունը:

Հայոց պետականությունը, ելնելով համայն հայության ամբողջականության գիտակցումից, ազգային շահերը ներկայացնողի իր գործոնով պետք է վճռական դերակատարություն ունենա սփյուռքի հայապահպանման գործում: Սա է սփյուռքում իրականացվելիք լեզվական քաղաքականության հիմնական

նպատակը:

Հայաստանի և սփյուռքի միջև արդյունավետ լեզվահարաբերությունների կարևոր պայման է հայության ամբողջականության լեզվական խնդիրները համախորհուրդ քննարկելու և լուծելու գործելակերպը:

10. **Հայաստանի Հանրապետությունում օտար լեզուների ուսուցման համակարգը**

Համընդհանրացման արդի գործընթացների համատեքստում գործնական հատուկ նշանակություն է ձեռք բերում Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների՝ օտար լեզուների իմացության խնդիրը: Որքան շատ լեզուներ իմանա մեր քաղաքացին, այնքան լավ. չէ՞ որ դրա շնորհիվ նա ավելի արդյունավետ կկազմակերպի իր ատաքին տնտեսական գործունեությունը, կհեշտանան պարզ մարդկային շփումներն այլոց հետ, իսկ գիտությունը, մշակույթը զարգացնելու առումով լեզուների իմացությունն արդեն անհրաժեշտ պայման է: Այսօր արդեն բուհերում շատ ուսանողներ ռուսերենի վատ իմացության պատճառով չեն կարողանում լիարժեքորեն օգտվել մասնագիտական գրականությունից: Օտար լեզուների աճող պահանջարկը միանգամայն բնական է, բայց դա չպետք է լինի ի հաշիվ պետական լեզվի:

Բ Ա Ժ Ի Ն 2

ԼԵԶՎԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԻ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒՅԹՆԵՐԸ

Սույն ծրագրի իրավական հիմքերն են՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությունը, «Լեզվի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը, հայերենի գործառությունը կարգավորող Հայաստանի Հանրապետության այլ օրենքներ և իրավական ակտեր, միջազգային համաձայնագրերը:

Ծրագրի բնագավառներն են՝ օրենսդրական դաշտի կատարելագործումը, գրական հայերենի կանոնարկումը, կրթության համակարգը, համացանցում հայերենի լիաժավալ ներկայացման ապահովումը, հայերենի հանրային ուսուցման ապահովումը, զանգվածային լրատվության միջոցներին աջակցությունը, հրապարակային գրվածքները,

ազգային փոքրամասնությունների լեզվական խնդիրները, Հայաստան-Սփյուռք լեզվահարաբերությունները, օտար լեզուների ուսուցման համակարգը:

Լեզվաքաղաքականությունը լուծում է ազգային անվտանգության, ազգապահպանության խնդիր, ուստի պետականության հիմքերի ամրապնդման, հասարակական կյանքում լեզվական մշակույթի նշանակալի դերի ապահովման, հայկական քաղաքակրթական հարուստ ժառանգության

ներկայացման գործում իր ուրույն դերն ունի պետական լեզվական քաղաքականության կանոնակարգված և արդյունավետ կիրառումը։

Պետության՝ լեզվի նկատմամբ հոգածությունն ու հարգանքը, ինչպես նաև լեզվի և մշակույթի զարգացման խրախուսումը միջազգային ասպարեզում Հայաստանի Հանրապետության վարկն ապահովող պայմաններից են։

Ներկայիս համընդգրկման գործընթացների պայմաններում առավելագույնս կարևորվում են պետական լեզվի՝ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում լիակատար գործառության և պաշտպանվածության, ինչպես նաև օտար լեզուների ուսուցման, նրանց բաշխվածության խնդիրները։ Դրանց արդյունավետ լուծման շնորհիվ հնարավոր կլինի ապահովել մշակութային ներդաշնակ զարգացում։

Ծրագրի հիմնադրույթներն են՝

1. Լեզուն հասարակական երևույթ է, ուստի պաշտոնական և հրապարակային լեզվագործածությունը հասարակության կողմից ենթակա է վերահսկողության։ Այն իրականացվում է պետության կարգավորիչ գործառույթներով։ Հետևավաբար լեզվական հարաբերությունների կարգավորումը պետության մենաշնորհն է և իրականացվում է օրենքի հիման վրա, պետական ծրագրով։
2. Հայերենի՝ Հայաստանի Հանրապետության պետական լեզու լինելու իրողությունն արտացոլում է՝

- իր պատմական հայրենիքում պետություն կերտող հայ ազգի ժողովրդագրական

գերակշռություն ունենալու փաստը,

- հայոց ազգապահպան գործոնների շարքում մայրենիի վճռորոշ դերը,

- արդի գրական հայերենի մշակվածության և միջմշակութային մրցունակության բարձր աստիճանը,

- համայն հայության ազգային ինքնությունը և հոգևոր ժառանգությունը պահպանելու և սերունդներին փոխանցելու կարողությունը։

3. Հայաստանի Հանրապետության պետական լեզվի գերակայությունը ներդաշնակորեն զուգակցվում է ազգային փոքրամասնությունների լեզուների պահպանման, բոլոր մշակույթների փոխադարձ հարգանքի սկզբունքների հետ՝ միջազգային իրավունքի նորմերին համապատասխան։
4. Օտար լեզուների իմացությունը միջմշակութային հաղորդակցման միջոց է, որը մեր երկրի հոգևոր-տնտեսական զարգացման գործում ստանձնում է երկակի դեր. նախ՝ ապահովում է հաղորդակցումը համաշխարհային քաղաքակրթական արժեքներին և ապա՝ սեփական արժեքները աշխարհին ներկայացնելու հնարավորություն է ընձեռում։

Բ Ա Ժ Ի Ն 3

ԾՐԱԳՐԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ

Ծրագրի նպատակներն են՝

1. Հայերենի՝ որպես Հայաստանի Հանրապետության պետական լեզվի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ ամրագրված կարգավիճակի ապահովումը, ինչպես նաև պետական լեզվի՝ հայերենի փաստացի գերակայության ապահովումը հասարակական կյանքի բոլոր ոլորտներում՝ որպես մեր երկրի ազգային անվտանգության գործոն:
2. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների՝ պետական լեզվով կրթություն և դաստիարակություն ստանալու իրավունքի ապահովումը:
3. Գրական հայերենի կանոնարկումը:
4. Հայաստանի Հանրապետության ազգային փոքրամասնությունների համայնքներում հանրակրթական ուսուցման և դաստիարակության ապահովումը իրենց մայրենի լեզվով՝ պետական ծրագրով և հովանավորությամբ, հայերենի պարտադիր ուսուցմամբ:
5. Պաշտոնական խոսքում գրական հայերենի նորմի պահպանման ապահովումը:
6. Սփյուռքում բնակվող հայերի շրջանում հայոց լեզվի պահպանմանն ու տարածմանն աջակցելը:
7. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների օտար լեզուների իմացության բարելավումը:
8. Լեզվական հաղորդակցության միջոցով այլ մշակույթների հետ մեր հասարակության երկխոսության և համագործակցության զարգացումը և աշխարհին հայերենը՝ որպես հաղորդակցման ժամանակակից բոլոր պահանջները բավարարող, հարուստ և արտահայտչական մեծ հնարավորություններով օժտված լեզու ներկայացնելը:
9. Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների միջազգային համակարգում, տեղեկատվական համացանցում հայերենի ներկայությունն ապահովելը և համաշխարհային գիտատեխնիկական առաջընթացի նորագույն տերմինների հայերեն համարժեքների ապահովմանն արագ արձագանքելը:

Բ Ա Ժ Ի Ն 4

ԼԵԶՎԱՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ԵՎ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

1. **Օրենսդրական դաշտի կատարելագործում**

ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

1.«Լեզվի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի՝ 1993 թվականի ընդունումից հետո չեն ընդունվել ոլորտը կարգավորող ենթաօրենսդրական ակտեր:

2. «Հայաստանի Հանրապետության 2002-2005 թվականների լեզվական քաղաքականության պետական ծրագրի» գործողության ժամկետն ավարտվել է:

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

1. Գործող օրենքների լեզվին վերաբերող դրույթների լրամշակում և նոր իրավական ակտերի ընդունում:

1.1.«Գովազդի մասին» Հայաստանի Հանրապետության» օրենքում լրացումների և փոփոխությունների կատարում:

1.2.«Հեռուստատեսության և ռադիոյի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում լրացումների և փոփոխությունների կատարում:

1.3. «Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ» Հայաստանի Հանրապետության օրենսգրքում լրացումների և փոփոխությունների կատարում:

1. **Գրական հայերենի կանոնարկում**

ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

1. Գրական հայերենի համակարգը նկարագրական եղանակով ներկայացված է լեզվաբանական աշխատություններում և ակադեմիական ու մասնագիտական բառարաններում, նորմատիվ քերականությունը՝ դպրոցական ու բուհական դասագրքերում, բառարաններում, ինչպես նաև նախկին Տերմինաբանական կոմիտեի (այժմ՝ Հայերենի բարձրագույն խորհուրդ) որոշումներում: Սակայն զգացվում է այդ կանոններն ամփոփող պետական տեղեկատուների կարիքը:
2. Հայաստանի Հանրապետությունում տերմինաստեղծման, բառակերտման աշխատանքները համակարգելու, արդի գրական լեզվում նկատվող տեղաշարժերը ժամանակին արձանագրելու և կանոնարկելու, նրա արդյունավետ և լիածավալ գործածության ու հեռանկարային զարգացման օրինաչափությունները նախանշելու նպատակով ՀՀ վարչապետին կից գործում է Հայերենի բարձրագույն խորհուրդը, սակայն խնդրահարույց է խորհրդի որոշումների մի մասի՝ հանրային կյանքի բոլոր ոլորտներում պարտադիր և հանձնարարելի դառնալու հարցը:

3. Գրական արևմտահայերենը, իր բնօրրանից օտարվելով և աշխարհասփյուռ դառնալով, միասնական կանոնարկման գրեթե չի ենթարկվում։ Պատմականորեն զուգահեռաբար գոյություն ունեցող երկու գրական լեզուները հայ ժողովրդի հարստությունն են, իսկ նրանց տարբերությունները միայն ուղղագրական առանձնահատկություններում չեն, այլ քերականական, բառապաշարային, արտասանական և այլն։ Առաջացել է գրական արևմտահայերենի պահպանման և զարգացման խնդիրը։
4. Ժամանակ առ ժամանակ բանավեճեր են մղվում գրական արևելահայերենի և արևմտահայերենի ուղղագրական համակարգերի վերաբերյալ։ Սփյուռքի և Հայաստանի որոշ մտավորականներ ուղղագրության միասնականացմանը պետականորեն նպաստելու վերաբերյալ ՀՀ «Լեզվի մասին» օրենքի 1-ին հոդվածի պահանջը մեկնաբանում են որպես Հայաստանի Հանրապետությունում հին ուղղագրությունը վարչական ճանապարհով անհապաղ վերականգնելու պարտավորություն։ Ոմանք էլ հիշյալ պահանջը մեկնաբանում են տրամագծորեն հակառակ ուղղությամբ. առաջարկում են 1922թ.-ին բարեփոխված և 1940թ.-ին լրամշակված ուղղագրությունը տարածել սփյուռքում՝ վկայակոչելով այդ ուղղագրության դյուրինությունն ու գրական հայերենը պետականորեն կանոնարկելու՝ Հայաստանի Հանրապետության անհամեմատ մեծ հնարավորությունները։ Երկու մոտեցումներն էլ անընդունելի են և ժամանակավրեպ, որովհետև դրանցում անտեսվում են խնդրի պատմաքաղաքական, գիտական, մանկավարժական և հոգեբանական հայեցակետերը։ Այս առումով պետության լեզվական քաղաքականությունը խարսխվում է հանրապետության լեզվաբանների և մանկավարժների ճնշող մեծամասնության, ինչպես նաև սփյուռքի շատ մտավորականների միասնական կարծիքի վրա, ըստ որի՝

ա) ՀՀ-ում գործող ուղղագրությունը գիտականորեն հիմնավորված է և ներկայումս լիովին բավարարում է հանրապետության հասարակության գրավոր լեզվահաղորդակցման կրթական ու մանկավարժական պահանջները.

բ) ուղղագրության միասնականացման խնդրի վարչական լուծումը հնարավոր կարող է դառնալ բացառապես լեզվաքաղաքական և գիտամանկավարժական սպառիչ հիմնավորումների պարագայում.

4. Թեև հայերենում շարունակվում է ինքնամաքրման գործընթացը, սակայն դարձյալ մեծ թիվ են կազմում անհարկի փոխառությունները և օտարաբանությունները, ինչպես նաև օտար լեզուների ազդեցությամբ հայերենի համակարգային փոփոխությունները։
5. Հայերեն նորաբանությունների ստեղծումը համակարգված բնույթ չի կրում՝ հաճախ հանգեցնելով տերմինային զուգաձևերի առաջացման։
6. Օտար լեզուներով անունների և անվանումների հայերեն տառադարձման և ուղղախոսության կանոնարկման խնդիրը հրատապ է, քանի որ